
Det kom et skip til ...

TIDLIGERE I TIDSSKRIFTET

ÅSLAUG FLO

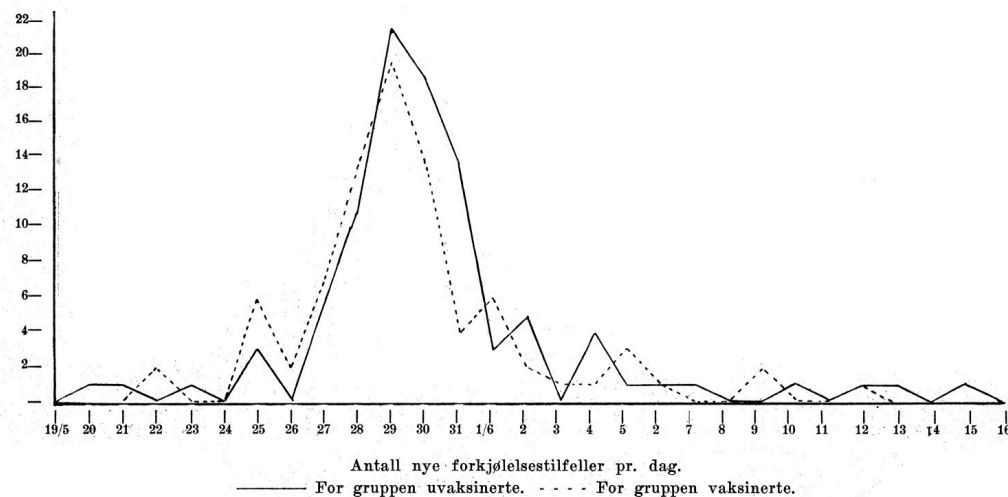
aaslaug.flo@tidsskriftet.no

Nå i disse hoste-og-harke-tider kan man undre seg over at legevitsenskapen ikke er kommet lenger og har funnet en kur mot forkjølelse. I en originalartikkel i Tidsskriftet nr. 18/1933 blir det redegjort for et vaksineforsøk i Longyearbyen. Artikkelen innledes slik: «Man hører ofte snakk om den rene, 'bakteriefrie' luft i polaregnene, hvor forkjølelser aldri skal forekomme.» Men som i 1349 kom smitten utenfra – «en svær topp like etter at første båt er kommet». Og resultatet? «Vaksinen synes å ha vært helt virkningsløs» (Tidsskr Nor Lægeforen 1933; 53: 958–66).

Forkjølelsepandemier på Svalbard. Et forsøk med profylaktisk vaksinasjon.

Av **Johan Friis**, Sarpsborg.

Kommer man til Svalbard i begynnelsen av sommersesongen, får man inntrykk av at alle gruvebyens innvånere er mere eller mindre forkjølet. Overalt treffer man hostende mennesker. Den første uken etter at jeg var tiltrådt som verkslæge, i juni 1930, hadde man 319 tapte skift på grunn av forkjølelser. Jeg fikk straks interesse for disse forkjølelser og begynte å føre statistikk over de nye tilfeller med derav følgende sykmeldinger. (...)

På kurvene gjenfinnes følgende felles trekk: Få forkjølelser om vinteren, mest på forvinteren, så avtagende mot tiden for første båt, da der er næsten fritt for forkjølelser. Så kommer en svær topp like etter at første båt er kommet. Ut over sommeren synker så kurven temmelig raskt, for så å vise en ny topp om høsten, omkring tiden for siste båt. Denne topp gjentar sig begge observasjonsårene og er noget påfallende. Det må sikkert settes i forbindelse med det ikke ubetydelige folkeskifte, som foregår med de siste båter. Jeg har fått inntrykk av at det for en stor del er de nyankomne, som blir forkjølet på denne tid. (...)

Etter å ha iaktatt epidemiene 1930 og 1931 henvendte jeg mig til Statens institutt for folkehelsen og fikk ved elskverdig imøtekommenhet fra direktør Aaser stillet til rådighet en større porsjon antikattarrvaksine, for å foreta profylaktiske injeksjoner. Det blev mig oplyst at det var likegyldig når vaksinasjonen blev foretatt, og jeg valgte da å foreta injeksjonene i løpet av mai måned. Den av instituttet angivne teknikk: 1ste injeksjon $\frac{1}{2}$ cm.³. Derefter med 5 dagers mellemrum 3 injeksjoner à 1 cm.³, blev fulgt så nøie som mulig. Injeksjonene blev foretatt subkutan på brystet like under clavicula. Nogen komplikasjoner ved injeksjonene så jeg ikke.

Angående utvelgingen av materialet er følgende å bemerke : Mannskapene på styrkelisten blev først inndelt i to like grupper efter loddtrekning, og jeg hadde til hensikt å vaksinere den ene gruppe. Imidlertid var det så mange som motsatte sig injeksjonene, at jeg måtte opgi denne inndeling og istedenfor vaksinere alle dem som ønsket det. Herved er imidlertid de to gruppenes ensartethet blitt noget forstyrret, idet man må anta at gruppen vaksinerte har fått nogen overvekt på personer, som er særlig mottagelige for forkjølelser. Av den først uttatte gruppe er fortrinsvis uteblitt de som har pleid å være minst plaget av forkjølelser, av den annen gruppe er der så kommet til de som erfaringsmessig har vært mest plaget av forkjølelser. (...)

Mitt egentlige materiale kommer da til å omfatte 186 vaksinerte og 247 uvaksinerte av overvintrerne, og 51 nyankomne, også uvaksinerte.

Av de 186 vaksinerte er der observert 87 tilfeller av forkjølelser. (46,8 pct.). 61 har måttet sykmeldes. (32,8 pct.). På de 61 mann faller der i alt 180 tapte skift, svarende til 2,95 skift pr. mann.

Av de uvaksinerte er observert 96 tilfeller (38,9 pct.). 74 har måttet sykmeldes (30 pct.). På disse 74 faller 203 tapte skift (2,74 pr. mann).

For å undersøke om vaksinasjonen skulde ha nogen innflydelse på tiden for forkjølelsens utbrudd, søkte jeg ved alle nye tilfeller med en gang å få fastslått begynnelsesdagen. Som man ser av den vedføyde kurve, er der ingen merkbar forskjell mellom de to grupper. (...)

Det synes altså som om der ved møtet mellom overvintrerne og de nyankomne opstår en epidemi, som rammer til begge sider, men som rammer de overvintrende hardest. (...)

Angående virkningen av vaksinen må det være berettiget å si at vaksinen synes å ha vært helt virkningsløs. Tallene for gruppen vaksinerte ligger i enhver henseende ugunstigst an. At sykeligheten er større innen denne gruppe enn innen kontrollgruppen må sikkert tilskrives gruppen vaksinertes overvekt av særlig forkjølelsesmottagelige individer.

Man kan naturligvis tenke sig at vaksinen har tapt noget av sin virkning under lagringen. Imidlertid har den hverken vært utsatt for sterk varme eller for frost. At vaksinen helt skulde miste sin virkning fra høst til vår, har man neppe tenkt sig muligheten av, siden det intet blev oplyst herom ved utlevering av vaksinen.

Publisert: 22. januar 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.17.1081

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 28. mars 2026.